

УДК 711.1

к.т.н., доцент Голик Й.М.,
Стецько І.І., Приходько Є.М.,
Ужгородський національний університет

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ САНІТАРНОГО УПОРЯДКУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА

Розглядається проблема системи прибирання та її передумови формування, на прикладі міст індустріального періоду центральної Європи.

Ключові слова: індустріальний період, місто, забруднення, підземелля, околиці міста.

Страх перед брудом і погоня за ідеальною чистотою глибоко вкорінені в західній культурі. Вони помітні уже в епоху Просвітництва, коли наукові відкриття в галузі фізики, астрономії і біології змінили основи нашої уяви про природу. Філософи почали стверджувати, що людина, яка є належним чином озброєна науковими знаннями і раціональним мисленням, здатна не тільки пояснити навколишній світ, але і підкорити його. Людський розум здатен зрозуміти все – природу, суспільство і всесвіт. Просвітництво має відбиток на всі аспекти західної культури, в тому числі і міста: перенаселеність міста та їх занедбаність. Саме тоді коли людський організм став об'єктом наукового пізнання, міста почали сприймати як «хворих». Як пацієнтам їм необхідно було зробити хірургічне втручання, вирізати пошкоджені тканини, щоб врятувати здоров'я.

Містам індустріального періоду не просто загрожували хвороби та катастрофи – вони були охоплені вічним страхом громадських потрясінь. Дональд Рід у своїй книзі описує, як в післяреволюційну епоху страхи практичного і соціального порядку створили в Парижі відчуття загрози знизу, з боку підпільного світу покидьків міста – рослинних, тваринних, неорганічних, людських, яких місто відчайдушно прагнуло придушити. В той час підземні стоки Парижу несли в собі багато загроз – це забруднення, не керуючі і небезпечні деградовані елементи, які в будь-який момент могли вийти на поверхню і захопити місто. Чотири роки спілкування із лондонською біднотою достатньо було, щоб переконати Г.Мейхью в тому який тісний зв'язок між фізичною неохайністю в громадських ділах і аморальністю. Міста були на межі зриву, чие громадське і матеріальне зубожіння буде потребувати, як сказав Д.Рід, безпрецедентних зусиль, щоб приборкати і перетворити підземелля.

В Парижі це зусилля пов'язують з іменем барона Жоржа Османа – префекта. Саме він став рушійною силою найрадикальнішої перебудови.

Після того, як він отримав завдання від імператора, привести місто в порядок, Осман з нещадною ефективністю взявся перетворювати Париж в імперське місто. З 1852 до 1870 рік він перекроїв фактично середньовічне місто, прорізав його давню тканину вулиць мальовничими неокласичними бульварами епічного масштабу – при цьому під кожним із них прокламувався настільки ж вражаючий стічний колектор.

Підземною частиною підземних проектних робіт керував головний інженер Ежен Бельгран. Він розробив проект промивки стоків, оскільки течія річки Сени була занадто слабкою, щоб забезпечити промивання стоків. Осман і його команда створили систему акведуків, приєдналися до вже існуючих, які побудували ще римляни, цим самим забезпечили штучне промивання каналізації.

Так би мовити «османізація» Парижу стала вражаючим досягненням, але у цього тріумфу інженерної думки був свій зворотній бік. Масове знесення старої забудови, яке здійснював Осман, ніби для зведення каналізаційної системи і появи автомобілів у місті, мав іншу мету: забезпечити контроль над столицею у випадку народних хвилювань. Прямі і широкі бульвари дозволяли війську вести вогонь з великої відстані та ізолювати райони міста один від одного. Отже, реконструкція міста мала двоїстий намір: перший – це упорядкування підземелля і упорядкування вулиць, другий скритий – підпорядкування планувальної структури міста військовому порядку.

Які б не були у барона Османа мотиви, перебудова міста знаменувала вступ у зрілість концепції міста індустріальної епохи. Застаріла інфраструктура часів старого режиму відійшла в минуле, і на її місці виник новий – зонований, контрольований, який обслуговується – міський організм, який став взірцем для міського планування на багато років вперед. Власне на його основі виникли наукові дисципліни: урбаністика, планування міст, містобудування тощо.

Від тепер складові планувальні частини міста відокремилися одна від одної: зони, для роботи і розваг, зони для житла, зони для бідних і багатих, для брудного і чистого мали свої чітко визначені місця. Традиційний багатофункціональний підхід до містобудування, в якому всі аспекти людського життя зосереджені на одній вулиці – відкинули. Міста почали бути автономними, раціонально влаштованими машинами з залізними серцем і кам'яною утробою. Внутрішня робота міст, як і в організмі людини є прихованою від очей. Упорядковані міста не будуть нагадувати про їх органічну сутність.

Пізніше, функціональне зонування території міста сприяло розвитку системи санітарного прибирання міських територій.

Гонитва за чистотою на Заході дала поштовх попиту на ідеальний зовнішній вигляд не тільки їжі, але і зовнішній вигляд територій міста і виховала в людях бути готовими до споживання продуктів, які позбавлені природних властивостей, а території, які позбавлені природного сприйняття.

Наше сприйняття до естетичних спокус не тільки створює великі об'єми попередніх відходів на початку ланцюжка споживання, але і породжує марнотратство в її кінці. В результаті антропогенної діяльності в містах почали накопичуватися великі кількості відходів. У відходи попадає багато їжі. Завалені товаром полиці супермаркетів не можуть реалізувати продукцію в строки її придатності, в результаті чого вона має утилізуватися. При цьому на відміну від вуличних ринків, де вечірній розпродаж продуктів, які залишилися є невід'ємною частиною щоденної драми, супермаркети створюють міф про свіжість продуктів, але кінцевий результат це утилізація, чи викидання в смітник.

Сучасна харчова промисловість – це бізнес, а не екологічний патруль. Поки доходи будуть перевищувати витрати харчову промисловість це буде влаштовувати. Вся галузь налаштована на перевиробництво, а ринок збуту можна розширити. В моделі замкнутого циклу будь-яке перевиробництво перетворюється в потенціальне джерело прибутку. Кінцевим пунктом ланцюжка харчового постачання є продовольчі магазини, супермаркети і вони нагадують невдало спроектований клапан. Оскільки розмах їх діяльності дозволяє їм купувати продукти харчування майже по собівартості, вони дозволяють собі списувати частину товару у відходи, ніж ризикувати втратою клієнтури із-за пустих полиць. Тому супермаркети і великі торгові точки для міста створюють проблему зі своїми викидами. Наприклад, у 2005 році британські супермаркети відправили у сміття півмільйона тонн цілком якісної продукції. Масштаби і методи сучасного продовольчого постачання ведуть до марнотратства.

Сучасна поглинаюча ресурси промислова цивілізація – це екологічне лихо. Думати про майбутнє відмовляються представники агробізнесу. Куди приведе нас направлений в один бік образ життя, куди приведуть нас блага цивілізації? Тепер ми можемо побудувати модель, зробити загальну уяву про майбутнє. Адже в нашому розпорядженні – вся історія нашої цивілізації.

Перші міста-держави Месопотамії представляють собою ідеальний взірць направленої в один бік цивілізації і створення перших екологічних проблем в містах і їх околицях. Зрошення їх безплідних околиць водами з гір багатими мінеральними добавками багато сотень років давало відмінний

результат. Але міста Ур, Урук та інші міста залишили поза увагою важливу річ: воду необхідно було відводити. Випаровуючись на рівнинах, річкова вода віками залишала за собою мінеральні відклади, які в кінці кінців привели до засолення ґрунту і поступовому зниженню їх родючості. В третьому тисячолітті до н.е. шумери перейшли з пшениці на ячмінь – культуру, яка є більш придатною для солених ґрунтів. З цих часів міста вели боротьбу за власне продовольче забезпечення: землю засівали постійно, а урожайність за 800 років знизилася у п'ять разів. До II століття до нашої ери всі шумерські міста були покинуті людьми: так закінчився перший в історії урбаністичний експеримент. Звідси зрозуміло, що проблема упорядкування територій міст і їх околиць вплинула на майбутні урбаністичні процеси.

Міста-держави Давньої Греції зіткнулися з тою ж проблемою, що і шумери. Проте грецька ситуація усугубилася пагорбами. Вирубка лісів під міські пасовиська викликала помітну ерозію ґрунту уже в бронзовому віці, але коли у IV ст. до н.е. ліси почали знищувати під посів пшениці це призвело до руйнування ландшафтів і породило безпліддя земель. Якби Афіни забезпечували себе харчами за рахунок околиць, як Месопотамія, місто б чекало поступова смерть. Спасінням для греків стало море, по якому ввозилися продовольство і вивозилося населення нових поколінь.

В Греції і Месопотамії успішна на перший погляд стратегія продовольчого забезпечення, мала в далекій перспективі вади, наслідки яких вилучити неможливо. Катастрофа була наглядною: з міських стін було видно спустошені околиці. Проте околиці Риму такими не виглядали, а це тому що продовольчі товари в Рим завозили з Іспанії та Африки. Рим став піонером експансіоністської моделі міського споживання, з мірою зростання своїх потреб. В кінці кінців причиною краху Риму стала відсутність не продовольства, а зацікавленість в його доставці.

Довгий час зліт і падіння Риму були однією ізлюбимих тем в кругах теоретиків урбанізму. Проте, можна стверджувати, що в плані доставки продовольства з дальніх територій, він був приречений. Єгипет та Північна Африка, які 500 років постачала в Рим хліб, більше не могли справитися з цим. Століття інтенсивного монокультурного землеробства виснажили його землі, а посадка лісів змінила клімат. Досвід Риму актуальний і тепер не із-за того, як саме він загинув. Важливішим є те, як місто відноситься до власного прожитку, в період свого розвитку.

Сучасні транспортні комунікації проблему логістики продовольства нівелювали, але проблема упорядкування міста в плані санітарної очистки та екології - залишилася.

Література

1. Л. Лукьянова, В. Цибух. Рекреційні комплекси. – К.: «Вища школа». 2004. – 345 с.
2. К. Стіл. Голодне місто. – М.: «Вектор», 2014. – 452 с.

Аннотація

В статье рассматривается проблема системы уборки и ее предпосылки формирования на примере городов индустриального периода Центральной Европы.

Ключевые слова: индустриальный период, город, загрязнение, подzemелья, окрестности города

Annotation

In the article the problem of cleaning the system and its prerequisites for the formation, in the example of the industrial period Central Europe.

Keywords: industrial period, the city pollution dungeon around